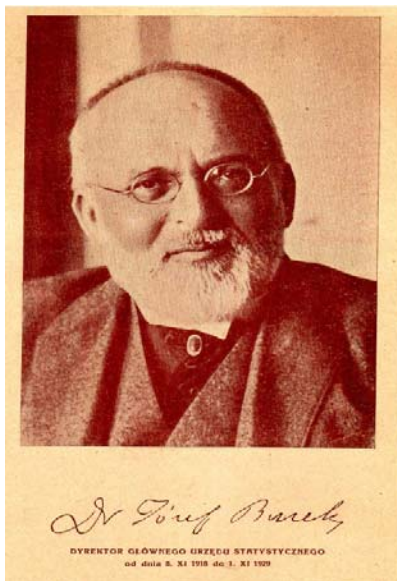

Z DZIEJÓW STATYSTYKI

Ewa Bogusława BULSKA

**Józef Buzek (1873—1936), statystyk, ekonomista,
prawnik, polityk**

Urodził się 16 listopada we wsi Końska pod Cieszynem w rodzinie rolników wyznania ewangelickiego (luteranie). Ród Buzków, jak pisze prof. Antoni Sujkowski (1929), już od lat kilkudziesięciu dostarczał sił intelektualnych początkowo dla Śląska Cieszyńskiego, a później nieomal w całej Polsce wśród inteligencji zawodowej można spotkać to nazwisko. Uczęszczał do gimnazjum niemieckiego w Cieszynie, które ukończył w 1894 r. Był tam członkiem tajnej polskiej organizacji „Jedność”, grupującej uczniów szkół średnich na Śląsku Cieszyńskim. Po ukończeniu gimnazjum założył razem z Władysławem Michejdą stowarzyszenie „Znicz”, zrzeszające młodzież akademicką ze Śląska Cieszyńskiego. Początkowo był

jego wiceprezesem, a potem prezesem (1895 i 1896). Studiował na wydziałach prawa uniwersytetów w Krakowie i Wiedniu. W 1899 r. uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim tytuł doktora prawa, a w 1902 r. habilitował się na Wydziale Prawa Uniwersytetu Lwowskiego na docenta prywatnego statystyki. Jednocześnie objął tam, jako zastępcę profesora, wykłady nauki administracji i prawa administracyjnego. W 1904 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i od 1905 r. prowadził na uczelni lwowskiej Katedrę Nauki Administracji, Prawa Administracyjnego i Statystyki. W 1910 r. otrzymuje tytuł profesora zwyczajnego. W latach 1916 i 1917 pełni obowiązki dziekana Wydziału Prawa tegoż Uniwersytetu.

Rozwija równocześnie karierę zawodową i polityczną. Przez 3 lata (1899—1902) pracuje jako urzędnik w Centralnej Komisji Statystycznej w Wiedniu, od 1904 r. obejmuje kierownictwo Krajowego Biura Statystycznego we Lwowie, które prowadzi do 1910 r. W 1906 r. zostaje powołany na członka Centralnej Komisji Statystycznej w Wiedniu oraz jest również członkiem Rady Statystycznej Urzędu Statystycznego austriackiego Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Wstępuje do Stronnictwa Demokratyczno-Narodowego. W okręgu wyborczym m. Lwowa zostaje wybrany posłem do Rady Państwa w Wiedniu (w 1907 r. i ponownie w 1911 r.).

W lutym 1917 r. Tymczasowa Rada Stanu wyznacza go na generalnego referenta komisji konstytucyjno-sejmowej. Opracowuje projekt ordynacji wyborczej do sejmu i senatu. Zgodnie z dekretem Naczelnika Państwa z 28 listopada 1918 r. wchodzi w skład Sejmu Ustawodawczego (1919—1922) jako hospitant Klubu Pracy Konstytucyjnej. Ten niewielki klub skupiał konserwatystów z Galicji.

W Sejmie bierze udział w pracach nad konstytucją niepodległej Polski. Przygotowuje projekt konstytucji wraz z uzasadnieniem i porównaniem z konstytucjami: szwajcarską, amerykańską i francuską. Co znamienne, projekt przewidywał w Polsce monarchię. W sposób nowoczesny określał zasady wyboru króla, sukcesji, jego uprawnienia i obowiązki. Zawierał również przepisy niepozwalające rozrastać się biurokracji. Projekt zostaje opublikowany w styczniu 1919 r. jako *Materiały do Konstytucji Rzeczypospolitej Polski*. Przedstawia go w imieniu Klubu, który jako zbyt decentralistyczny nie spotkał się z uznaniem i nie wywarł wpływu na tekst konstytucji marcowej.

Jednakże opracowane projekty, zwłaszcza projekt ordynacji wyborczej, a także znajomość stosunków galicyjskich spowodowały, że rząd premiera Jędrzeja Moraczewskiego zaproponował mu sporządzenie podziału Małopolski na okręgi wyborcze. Prace te wykonał w listopadzie 1918 r., będąc już dyrektorem Głównego Urzędu Statystycznego. Podział ten obowiązywał podczas wyborów do Sejmu Ustawodawczego.

Był również członkiem polskiej delegacji na konferencję pokojową w Wersalu (1919 r.). Na potrzeby konferencji opracował opinię na temat stanowiska protestantów polskich w sprawie granicy zachodniej (opublikowany w Paryżu w 1919 r. pt. *Les protestants polonais et la question des frontieres occidentales de la Pologne*). W tym czasie ważyły się losy Śląska. Rola Józefa Buzka w opra-

cowaniu ustawy i autonomii Śląska jest nie do przecenienia. W Sejmowej Komisji Konstytucyjnej był referentem projektu ustawy o autonomii Górnego Śląska. Przedstawiając ten projekt stwierdził: *dążenia ludności śląskiej do obszernego samorządu w ramach Rzeczypospolitej Polskiej zasługują ze wszelkich miar na poparcie*. Sejm przyjął przedstawiony projekt jednogłośnie 15 lipca 1920 r., jako część konstytucji II RP pod nazwą „Ustawa Konstytucyjna z 15 lipca 1920 r. zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego” (Dz. U. R. P. nr 73, poz. 494).

Podczas dyskusji generalnej nad ustawą cytowano wiele jego słów, m.in. że: *Projekt statutu organicznego uchodzić może za stanowczy wyraz woli całego narodu polskiego połączenia Śląska Cieszyńskiego i Górnego Śląska z Macierzą polską w sposób odpowiadający woli samego ludu śląskiego; Komisja Konstytucyjna Sejmu Ustawodawczego liczyła się z tym, że Śląsk był przez przeszło sześć wieków oderwany od pnia macierzystego Polski, że w tym czasie powstały odrębności prawno-ekonomiczne i te odrębności wymagają poszanowania. Lud śląski pragnie szerokiego samorządu, lud ten chce przede wszystkim sam decydować o swoich najbliższych potrzebach i aby mu dać sposobność do tego, aby zapewnić mu prawo samorządzenia na własnej ziemi, Komisja Konstytucyjna jednomyślnie projekt ten przyjęła i prosi o jego uchwalenie. W ten sposób przedstawia się ustawa nasza jako votum ufności, którą naród polski wyraża ludności Górnego Śląska. Jesteśmy pewni, że na ten głos zaufania ludność śląska także zaufaniem odpowie*.

Po rozwiązaniu Sejmu Ustawodawczego zostaje wybrany (w 1922 r.) jako kandydat Polskiego Stronnictwa Ludowego „Piast” do Senatu i pozostaje w nim do końca kadencji (1927 r.). Będąc senatorem pełnił funkcję referenta generalnego budżetu i opracował wiele sprawozdań o preliminarzach budżetowych. Wygłosił 28 stycznia 1925 r. znamienne przemówienie, w którym poddał ostrej krytyce antypolską politykę władz niemieckich w Gdańsku. Naświetlił genezę powstania wolnego miasta oraz postawę premiera rządu brytyjskiego Lloyd'a Georga (jednego z twórców traktatu wersalskiego), zwrócił uwagę na rugowanie ludności polskiej oraz podkreślił znaczenie miasta dla Polski. Domagał się podporządkowania polityki wobec Gdańska głównym celom i założeniom naszej polityki zagranicznej. Uważał za konieczne wywieranie na władze miasta presji ekonomicznej przez konsekwentne egzekwowanie zobowiązań Gdańska wobec Polski, zwłaszcza w dziedzinie celnej. Jego przemówienie wywołało szerokie zainteresowanie i zostało wydane drukiem.

Warto przypomnieć, że w tamtych czasach były już podejmowane pierwsze prace zmierzające do powstania wspólnej Europy. I w tej inicjatywie Jego głosu nie zabrakło. W wielu krajach powstały oddziały Unii Paneuropejskiej (jak ją wtedy nazywano). W Polsce komitet organizacyjny takiego oddziału ukonstytuował się 27 lutego 1927 r. w Warszawie. Na jego czele stanęli m.in. propagator paneuropeizmu Aleksander Lednicki i senator Józef Buzek. Kongresy Unii odbywały się w Wiedniu (1926 r.), Berlinie (1930 r.), Bazylei (1932 r.) i ponownie w Wiedniu (1935 r.).

Profesor jako prawnik miał szczególne osiągnięcia w zakresie statystyki i prawa administracyjnego. W rozprawie habilitacyjnej pt. *Podstawy organizacyjne angielskiego samorządu*, ogłoszonej w 1903 r. na łamach „Przeglądu Polskiego” w Krakowie, dał wyraz swojej sympatii dla idei samorządowej. Wynikiem jego wykładów na Uniwersytecie Lwowskim są dwa opracowania: jedno z jego głównych dzieł wydane w 1904 r. *Studia z zakresu administracji i wychowania publicznego. Szkolnictwo ludowe* oraz obszerna praca, będąca kontynuacją poprzedniej, *Administracja gospodarstwa społecznego* opublikowana w 1913 r. W tej ostatniej przedstawił m.in. „opisowy” kierunek nauki administracji. Pod tym pojęciem rozumiał rozwój historyczny polityki gospodarczej państwa oraz rezultaty przyjmowanych ustaleń. Obejmuje to konieczność przedstawiania historii rozwoju społeczno-gospodarczego danego kraju. Według autora wiedza o aktualnych zjawiskach społeczno-gospodarczych niezbędna jest do odpowiedniego stosowania i interpretacji administracyjnych przepisów prawnych. Istnieje zatem ściśle powiązanie nauk prawnych i teorii ekonomicznych.

Odzwierciedleniem pracy zawodowej J. Buzka jest działalność publicystyczna (Zieliński, 1977). Będąc urzędnikiem, a potem członkiem Centralnej Komisji Statystycznej w Wiedniu, w okresie 1899—1901 ogłosił w jej wydawnictwie „Statistische Monatsschrift” kilka rozpraw dotyczących zjawisk społeczno-gospodarczych w różnych krajach. Przedstawił w nich przegląd gospodarstwa narodowego w Rosji, emigrację zamorską w Austrii w latach 1896—1898 oraz wpływ zbiorów zbóż na ruch ludności w Galicji w latach 1878—1898.

W 1903 r. opublikował we Lwowie na łamach „Przeglądu Prawa i Administracji” (równocześnie z ogłoszeniem rozprawy habilitacyjnej) opracowanie *Proces wynarodowienia w świetle nowszej statystyki narodowościowej państw europejskich*. W pracy tej zajmuje się problemem nasilonego wynarodowienia się narodowości słabszych pod panowaniem narodów silniejszych. Podstawą rozważań są stosunki narodowościowe w Austro-Węgrzech, Rosji i Niemczech.

W Krakowie natomiast wydał w 1903 r. rozprawę *Wpływ polityki żydowskiej rządu austriackiego w latach 1772 do 1788 na wzrost zaludnienia żydowskiego Galicji*. Jako kierownik Krajowego Biura Statystycznego we Lwowie publikuje w „Wiadomościach Statystycznych o Stosunkach Krajowych” kilka rozpraw w zakresie statystyki. Opisał w nich, na podstawie zebranych dokumentów źródłowych, stosunki społeczne ludności Galicji. Należą do nich m.in.: wydane w 1905 r. *Stosunki zawodowe i socjalne ludności w Galicji według wyznania i narodowości* i *Własność tabularna w Galicji według stanu z końcem roku 1902*; opublikowane w 1906 r. *Materiały statystyczne do reformy sejmowego prawa wyborczego* oraz wydane w 1909 r. *Rozsiedlenie ludności Galicji według wyznania i języka* i *Rzecz o rozwoju stanu szkół średnich w Galicji w ciągu ostatnich lat 50, 1859—1909*.

Obserwował też z uwagą sprawy niemieckie, a zwłaszcza antypolską politykę rządów pruskich. W 1908 r. ogłosił w „Ateneum Polskim” pracę *Polityka antypolska Bismarcka za czasów walki kulturalnej (1872—1883)*. Kontynuował także studia nad przeszłością w pracy *Historia polityki narodowościowej rządu pruskiego wobec Polaków od traktatów wiedeńskich do ustaw wyjątkowych*

z r. 1908, która ukazała się w 1909 r. Przedstawił w niej wydatki rządu pruskiego na politykę antypolską w latach 1898—1907. W rozdziałach poświęconych erze polityki hakatystycznej (1898—1908) po raz pierwszy w polskiej literaturze naukowej przedstawił, wraz z bogatą dokumentacją, założenia i mechanizm prawno-polityczny antypolskiego ustawodawstwa wyjątkowego za czasów Bernharda von Bullowa (kanclerz Rzeszy Niemieckiej i premier Prus w latach 1900—1909). We wstępie napisał, że podejmując tę problematykę miał na uwadze pobudki narodowe i naukowe.

W trosce o wyniki spisu (31 grudnia 1910 r. w Cesarstwie Austrii) wydał w Krakowie w 1910 r. opracowanie z zakresu praktyki statystycznej *Uwagi ze względu na zbliżający się spis ludności*. Tłumaczył w nim m.in. czym jest spis ludności i omówił jego znaczenie dla narodu polskiego. Jako działacz i patriota daje wyraz swoim poglądom politycznym. Kwestionował prawidłowość przeprowadzenia spisów ludności w Austrii w poprzednich latach, które nie podawały faktycznej liczby Polaków. Dowodził, że nie wszyscy Polacy w tych badaniach masowych zostali spisani. Uważał, że było to spowodowane tendencyjną pracą komisarzy spisowych oraz niedostatecznym uświadomieniem narodowym. Nawoływał ludność polską do przyznawania się do swego pochodzenia, pisząc: *Przede wszystkim mierzy się w świecie politycznym siły każdego narodu w pierwszym rzędzie jego siłą liczebną i jego uświadomieniem narodowym, dopiero na drugim miejscu zaś jego oświatą, zamożnością, siłą roboczą itd. Jeżeli więc spis ludności wykaże, że liczba członków pewnego narodu szybko rośnie, to jest to dowodem jego żywotności i jego siły*. W konkluzji stwierdza, że konieczne jest prowadzenie przez Polaków właściwych przygotowań przedspisowych oraz zorganizowanie należytej kontroli nad spisem.

Po wybuchu I wojny światowej, w maju 1915 r. wygłosił na kursie ekonomicznym zorganizowanym przez Naczelny Komitet Narodowy cykl wykładów pt.: *Pogląd na wzrost ludności ziem polskich w wieku XIX*, które wydano w Krakowie jako wydawnictwo Instytutu Ekonomicznego Naczelnego Komitetu Narodowego. Tezy zawarte w wykładach świadczą o umiejętności wykorzystania danych statystycznych w działalności politycznej. Wykłady zawierały analizę statystyczną rozwoju liczebnego ludności polskiej w retrospekcji przeszło 100-letniej, przy krytycznym podejściu do źródeł statystycznych. Omawiał w nich m.in. sytuację ludności rdzennie polskiej na terenach pruskiej rejencji opolskiej i olsztyńskiej. Dowiódł, że straty liczby ludności polskiej można przypisać tam wyłącznie germanizacji. Stwierdził późne rozbudzenie poczucia narodowego w rejencji opolskiej i słabość ruchu polskiego wobec naporu niemieckiego w rejencji olsztyńskiej. Dowodził, że w zaborze austriackim na ziemiach, które przed rozbiorami należały do państwa polskiego istniały korzystne warunki dla rozwoju ludności polskiej. Omawiał również obniżanie się udziału ludności polskiej w zaborze rosyjskim. Podkreślał, że Poznańskie i Prusy Zachodnie są więcej polskimi niż było to sto lat wstecz, ale także, iż ludność polska zdołała sobie tutaj wytworzyć daleko zdrowszą i silniejszą strukturę społeczno-gospodarczą niż ją miała w chwili rozbiorów Polski.

W niepodległej Polsce miał wielkie zasługi dla rozwoju statystyki (Kwiatkowski, 1998). Rada Regencyjna reskryptem z 13 lipca 1918 r. utworzyła GUS. Naczelnik Państwa mianował Józefa Buzka 17 lipca 1919 r. podsekretarzem stanu. Załącznikiem organizacyjnym Urzędu był Wydział Statystyczny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, który liczył w końcu czerwca 1918 r. 9 osób, a 1 listopada tegoż roku 14 urzędników i 2 niższych funkcjonariuszy. Wydziałem kierował prof. Ludwik Krzywicki, pracowali z nim m.in. prof. Jan Rutkowski i dr Benedykt Bornstein, którzy jeszcze w styczniu 1918 r. przygotowali projekty statutu przyszłego GUS oraz reskryptu Rady Regencyjnej o utworzeniu i organizacji GUS. Profesor Buzek z chwilą mianowania 8 listopada 1918 r. dyrektorem GUS bardzo energicznie przystępuje do tworzenia i organizowania Urzędu. Pracę podjął już 30 października. Urzędem kierował przez 12 lat do 1929 r. i przyczynił się do utrzymania wysokiego, europejskiego poziomu jego prac. Początkowo zajął się przede wszystkim doborem fachowych pracowników naukowych, wśród których znaleźli się wybitni statystycy, jak Stefan Szulc i Tadeusz Szturm de Sztrem. Obowiązki jego zastępcy pełnił prof. Ludwik Krzywicki. Potem do grona pracowników dołączyli prof. Antoni Sujkowski, dr Maria Zawadzka (współpracowała z Władysławem Grabskim nad *Rocznikiem Statystycznym Królestwa Polskiego*), dr Edward Grabowski (autor *Podręcznika statystyki*), Ignacy Kräutler (absolwent matematyki UJ), dr Jan Piekalkiewicz, dr Jan Landau (absolwent Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu w Zurychu) i dr Henryk Grossman (Żeglicki, 1968).

Był jednocześnie profesorem na Uniwersytecie Warszawskim oraz w SGH. W 1928 r. został przewodniczącym Rady Instytutu Badania Koniunktur Gospodarczych i Cen w Warszawie.

Reskrypt Rady Regencyjnej, ustanawiając powołanie GUS określił, że Urząd ten jest samodzielny i podlega Prezydium Rady Ministrów. Następnym zadaniem podjętym przez J. Buzka była zatem centralizacja badań i prac statystycznych oraz publikacji statystycznych (przejęcie prac statystycznych dotychczas prowadzonych przez inne ministerstwa). W pertraktacjach z ministerstwami i urzędami prowadził bardzo zręczną politykę. Organizował przejmowanie prac równoległe z przejściem etatów i pracowników.

Od pierwszych lat kierowania Urzędem rozwija kilka serii wydawniczych, takich jak: „Statystyka Polski”, „Skorowidz Miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej” (15 tomów, na podstawie wyników spisu), „Miesięcznik Statystyczny”, przekształcony następnie w „Wiadomości Statystyczne” i w „Kwartalnik Statystyczny”, „Miesięcznik Pracy” (później „Statystyka Pracy”), „Sprawozdania Miesięczne z Handlu Zagranicznego”.

Pierwszy *Rocznik Statystyczny*, nad którym prace rozpoczęto w 1919 r., ukazał się w 1921 r. W 1927 r. przystąpiono do prac nad *Atlasem Statystycznym*, wydany w 1930 r. W 1928 r. ukazał się też *Rocznik Statystyki Miast Polski*. Dla właściwej organizacji prac wydawniczych powołano Komitet Redakcyjny.

W okresie kierowania Urzędem powstały ustawa z 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej oraz kilkanaście norm prawnych w postaci rozporządzeń Rady Ministrów, wprowadzających badania statystyczne (np.: o organizacji statystyki ruchu naturalnego, o statystyce stanu zatrudnienia w przemyśle, o przeprowadzeniu spisu gospodarstw rolnych i leśnych powyżej 50 ha obszaru leśnego, o statystyce strajków i lokautów, o statystyce cen pierwszej potrzeby, o statystyce zarobków).

Ustawa zawierała również postanowienia dotyczące opracowania statystyki wyborów do Sejmu Ustawodawczego oraz artykuł o powszechnych spisach ludności, które od 1920 r. miały być przeprowadzane co dziesięć lat. Pierwszy spis przeprowadzono w 1921 r., a drugi w 1931 r.

Poglądy profesora Buzka na centralizację państwowej statystyki administracyjnej doprowadziły do negowania potrzeby utrzymywania służb statystycznych w starostwach i województwach. Inny pogląd miał na to zagadnienie w odniesieniu do władz samorządowych, posiadających odrębny zakres działania niż organy administracji państwowej. Uważał, że badania statystyczne będą najlepiej przeprowadzone przez organ fachowy, jakim jest miejskie biuro statystyczne. W celu, jak to określono, skoordynowania i ożywienia prac miejskich biur statystycznych, GUS zwołał zjazdy statystyków miejskich (w latach: 1921, 1923 i 1929). Z inicjatywy Urzędu, w celu ułatwienia pracy statystykom miejskim wydano rozporządzenie Rady Ministrów (22 października 1922 r.), nakładające na władze i organy państwowe obowiązek dostarczania tym biurom posiadanych materiałów do celów statystycznych. Oddziaływanie tego aktu prawnego zostaje rozszerzone (26 listopada 1923 r.) na biura statystyczne samorządu powiatowego i wojewódzkiego.

O talencie organizacyjnym profesora Buzka świadczy jego działalność w Głównej Radzie Statystycznej, organie doradczym Urzędu, której był przewodniczącym. Dotyczy to zarówno przyczynienia się do wyboru reprezentacji członków Rady, jak również bardzo dobrego przygotowania i organizacji jej programowej działalności (posiedzenia Rady 10 i 11 czerwca 1920 r. i 28 i 29 maja 1923 r. oraz wyznaczenie wysokiej klasy fachowców, referentów poruszanych spraw).

Ponadto w 1922 r. ogłosił studium krytyczno-porównawcze pt. *Główne zasady polityczne ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu*, a w 1925 r. wydał rozprawę *Zakres działania i budżety państwowych urzędów statystycznych przed wojną i obecnie*. Efekty jego działalności dla polskiej statystyki państwowej zostają utrwalone w bezcennej pracy *Pierwsze dziesięciolecie Głównego Urzędu Statystycznego, Historia ogólna Głównego Urzędu Statystycznego od roku 1918 do roku 1928*, wydanej w 1930 r., z której zaczerpnięto wiele informacji do tego artykułu.

Józef Buzek ma również istotne osiągnięcia w statystycznej współpracy międzynarodowej. W 1923 r. został wybrany członkiem zwyczajnym Międzynarodowego Instytutu Statystycznego (MIS), w którego działalności aktywnie

uczestniczył. Dzięki jego inicjatywie 21 sierpnia 1929 r. w Warszawie odbyła się XVIII sesja Instytutu. Profesor był przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego i otrzymał od prezesa Instytutu dra Claude Delatoura podziękowanie za jej „nadzwyczajne zorganizowanie”. Spośród Polaków członkami Instytutu byli też: od 1895 r. prof. Tadeusz Pilat i od 1891 r. prof. Józef Kleczyński. Po ich śmierci do 1925 r. J. Buzek był jedynym członkiem polskim MIS. Był również członkiem honorowym Towarzystwa Statystyków Węgierskich (od 1924 r.) oraz Głównej Rady Statystycznej Rzeczypospolitej Czechosłowackiej (od 1927 r.).

23 kwietnia 1928 r. w czasie wykładu w Wyższej Szkole Handlowej J. Buzek zostaje dotknięty atakiem paraliżu. Nie poddaje się i dopiero po sesji MIS w dniu 24 października 1929 r. rezygnuje z pracy zawodowej i dydaktycznej i na własną prośbę przechodzi na emeryturę. Ostatnie lata życia spędza w Cieszynie. Za zasługi przy tworzeniu polskiej statystyki administracyjnej zostaje odznaczony 27 listopada 1929 r. Krzyżem Komandorskim z gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Był również odznaczony węgierskim Krzyżem Zasługi II klasy i orderem egipskim Nilu III stopnia.

Zmarł 22 września 1936 r. w Cieszynie i pochowany został 25 września — zgodnie ze swoim życzeniem — w rodzinnej wsi Końska (pod Cieszynem). GUS otrzymał wiele kondolencji z powodu śmierci swego dyrektora. W prasie ukazały się liczne wspomnienia o pracy i zasługach Zmarłego.

Najlepszą ocenę działalności Profesora pozostawili współcześni mu działacze, naukowcy oraz współpracownicy. Wincenty Witos, który na pogrzeb nie mógł przybyć, czego szczerze żałował, w pamiętnikach „Moja tułaczka” pisze: *...był to jeden z ludzi niezwykle porządných.*

Prof. L. Krzywicki w „Kwartalniku Statystycznym” w 1929 r. pisał: *...był on podówczas, w r. 1918 jedynym człowiekiem, który mógł podolać zadaniu podciągnięcia Urzędu Statystycznego do poziomu najlepszych wzorów europejskich. Był jedynym, ze względu na obeznanie swoje z zadaniami i środkami statystyki administracyjnej (...) Uchodził za najwyższą powagę w sprawach urzędów i potrzeb administracyjnych (...) Gdy wskrzeszam w pamięci swojej czasy Rady Regencyjnej i pierwsze lata w Polsce Niepodległej, z całą stanowczością ośmielam się twierdzić, że nikt wtedy nie podolałby tym uprzedzeniom, a właściwie nieuctwu, i nikt nie umiałby w tej mierze usunąć przeszkód, co dr J. Buzek (...).* I dalej: *Wiązką tych wspomnień żegnam dra J. Buzka na jego odchodnem z Głównego Urzędu Statystycznego, który w tak olbrzymiej mierze jest dziełem jego doświadczenia i jego umiejętności praktycznej.*

Prof. Antoni Sujkowski, wówczas rektor Wyższej Szkoły Handlowej, również w tym numerze „Kwartalnika Statystycznego” twierdzi, że: *obecnie możemy śmiało powiedzieć, że w zakresie statystyki, dzięki drowi prof. J. Buzkowi, Polska stanęła w szeregu ludów cywilizowanych i tu zajęła miejsce poczesne.* I dalej: *Ale Główny Urząd Statystyczny, chociaż pochłaniał tak wiele pracy, nie wystarczał tej nadpracowitej naturze: jako poseł, a później senator bierze na siebie referaty,*

wymagające głębokiej wiedzy państwowej, wielkiej pracy i odpowiedzialności moralnej. Wszelkie sprawy dotyczące Śląska, mają w nim niezłomnego i niczem niezrażonego orędownika i opiekuna. Jako przedstawiciel polskiego protestantyzmu w kraju i na zjazdach międzynarodowych jest wielce pożyteczny i swoją osobą — senator i podsekretarz stanu, a w jednej osobie dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego — świetnie obala balamuctwa żywiołów wrogich Polsce.

dr Ewa Bogusława Bulska — Warszawa

LITERATURA

- Krzywicki L. (1929), *Dr Józef Buzek*, „Kwartalnik Statystyczny”, 1929, t. VI, z. 4
Kwiatkowski S. (1998), *Buzek Józef 1873—1936*, „Słownik Biograficzny Statystyków Polskich”, Główny Urząd Statystyczny, Polskie Towarzystwo Statystyczne
Sujkowski A. (1929), *Dr Józef Buzek*, „Kwartalnik Statystyczny”, t. VI, z. 4
Zieliński H. (1977), *Buzek Józef*, „Śląski Słownik Biograficzny”, t. II
Żeglicki J. (1968), *Józef Buzek — pierwszy dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego*, „Wiomości Statystyczne” nr 3

SUMMARY

This article presents the professor's Józef Buzek comprehensive activity. This lawyer and politician was well-deserved for the rebirth of the Polish state after 1918, and the prominent statistician — the organizer of the CSO, the head of the Office until 1929. The paper discusses in detail the role of the professor, as the creator of the CSO, the organizer of Polish research statistics and initiator of the organized, for the first time in Warsaw, Session of the International Statistical Institute in 1929. The article, printed in the 94th anniversary of the appointment of Professor Józef Buzek as the first director of the CSO, discusses his scientific activity, and brings his broad interest in the field of economics and law

РЕЗЮМЕ

Статья представляет всестороннюю деятельность профессора Юзефа Бузка, как юриста и политика заслуженного для возрождающегося государства после 1918 г., выдающегося статистика — основателя ЦСУ, руководителя Управления до 1929 г. В разработке детально обсуждается роль Профессора в создании ЦСУ, как организатора обследований польской статистики, а также инициатора организованной впервые в Варшаве Сессии Международного статистического института в 1929 г.

Статья — опубликованная по случаю 94. годовщины назначения профессора Юзефа Бузка на должность первого директора ЦСУ — характеризует его научную деятельность и глубокие знания в области экономики и права.